

Педагогічний музей України
Колекції

Національна академія педагогічних наук України
Педагогічний музей України

Науковий об'єкт
«Колекція стародруків Педагогічного музею України»
(рукописи, стародруки та рідкісні видання 1477-1923 рр.),
що становить національне надбання

Колекція
«Українська дитяча книга 1885 – 1922 рр.»

33586/2942Рк_Сніжинки. Вірші, оповідання, колядки і
щедрівки з нотами. Збірничок перший (Різдво).
Уложив М. Я. – Полтава: Пед. Бюро Полтав. Губерн. Земства;
Друк. «Труд», 1917. – 32 с. [Сканов. 2014]

СІМЬ

38

338
ру

РЕЗДВЯННИ
СІМЬНИЧОК

4

СНІЖИНКИ

Вірші, оповідання,
колядки і щедрівки
з нотами.

Збірничок перший
(Різдво).

422/a
7.5.72

Н Д І П
ПЕРЕВІРЕНО
1962 р.

Уложив М. Я.

У Н Д І П
ПЕРЕВІРЕНО
1952 р.

Року Божого
1917
у Полтаві.

Музею
1981 р.

Книжка для дітей та молоді

НВ

ВСТУП

НАЗНАЧЕННЯ

Вступ...
...
...
...
...

15

ВСТУП
...
...

ВСТУП
...
...

Д І Т Я М.

Перша думка наша, діти,
Краю рідному;

Першу працю присвятити
Люду бідному.

Усім серцем полюбляти
Вчіться ближнього,

З тяжких злиднів визволяти
Неспроміжного. *)

Чули заповідь Господню:
Всім любитися,

А не рить другим безодню
Та злобитися.

Ото-ж будьмо, діти, певні
По Господньому;

Завжди милі, завжди кривні **)
Одно одному.

П. Граб.

*) Неспроміжний, той що не спроможеться, котрому треба допомогти.

**) Кривний—рідний, близький родич.

Перший сніг.

Ще вчора сонечко так гріло,
Чабан з отарою блудив,
Озіме пишно зеленіло
І лист у лузі гомонів;
Сьогодні ж степ увесь неначе
Заслав сріблястий оксамит,
І вітер жалісливо плаче,
І сонце льє не той мов світ.

І. Манжура.

І н е й.

Плила по небу хмаронька,
Над гаєм опинилась,
Зів'ялий лист побачила,
В сльозу перемінилась,
Перемінилась хмаронька
У слізоньки перлисті,
Заискрилися перлами
Вони на жовтім листі.
Подув мороз опівночі,
Тремтячі сльози-перли
Стялись на листі інеєм,
Мов разом з ним завмерли.
Стялися сльози інеєм,
Завмерли на листочку,
Вмираючи, зготовили
Йому на смерть сорочку.

В. Щурат.

Перший сніг.

Новину сьогодні зранку
День вчорашній нам приніс:—
Білі стріхи, білі призьби,
Біле поле, білий ліс.

Ліс стоїть такий поважний,
Мов дідусь, старий та сивий,
Погляда на шлях широкий,
На просторі білі ниви.

Темні сосни та ялини
Простягли далеко віти
І поблискують на сонці,
Снігом інеєм укриті.

Сніг глибокий привалив їх,
Темні сосни та ялини,—
Ледве можна простувати
Кріз байраки та долини.

Між дерев не обізветься
Ні звірина, а ніптаство,—
Та кортить узять гринджолки
І піти в зимове царство.

Там бадьорістю подихать,
Побродити свіжим шляхом,
Чи з пагурочка спуститись,
Пролетіти бистрим птахом!

А після у теплу хату
З мандрювання повертати—
І матусі любій-милій
Всі пригоди розказати.

О. Пчілка.

Зіmnий ранок.

Я люблю веселий ранок
Холодною зими,
Як на двір, на стіни, ганок
І на шлях за ворітьми
Упаде із неба промінь,
Дим повьється з димарів,
На току підніме гомін
Зграя галок і граків.
Школярі свої гринджоли *)
З повіток подостають
І по вулиці, мов бджоли,
До сугорка загудуть.
Сніг ясним кришталем блище
Лютій холод допіка;
Сонце вгору плине вище,
Та не гріє здалека...

Я. Щоюлів.

*) Гринджоли—санчата.

III

З і м а.

Не співає солсвейко,
Не кує зозуля;
Весна швидко пролетіла
І літо минуло.
Нема листу, нема цвіту,
Зіма наступила,
Білим килимом все поле
На Україні вкрила.
Куди глянеш—сніг усюди
Біліє блискучий,
Стоять смутні, невеселі
Ті тополі гнучі,
Що розкішно серед літа
В зелені кохались
І красою, вишиною
Так гордо пишались.
І береза похилилась
Завьяла калина,
Тільки сосна серед лісу
Гордо зеленіє.
Все счорніло, все змарніло,
Мов позасихало,
Або спати—оддыхати
Наче полягало.

О. Кониський.

ДОБРИЙ ВЕЧІР ТІБІ

Пане · господарю, та застилай ·
Рад · хі · ся... · столи,

Та застилай столи, та клади калачі.

Рад · хі · ся...

Та клади калачі з лрої пшениці

Рад · хі · ся...

Будьтб до тебе із Київа гості,

Рад · хі · ся...

З Київа гості: Сам Ісус Христос,

Рад · хі · ся...

Сам Ісус Христос з усіма святими.

Рад · хі · ся...

Що перший святитель - Святий Роже -
ство.

Радхися...

А другий святитель - то Діва Марія.

Радхися...

А третій святитель - то Іван Хреститель.

Радхися...

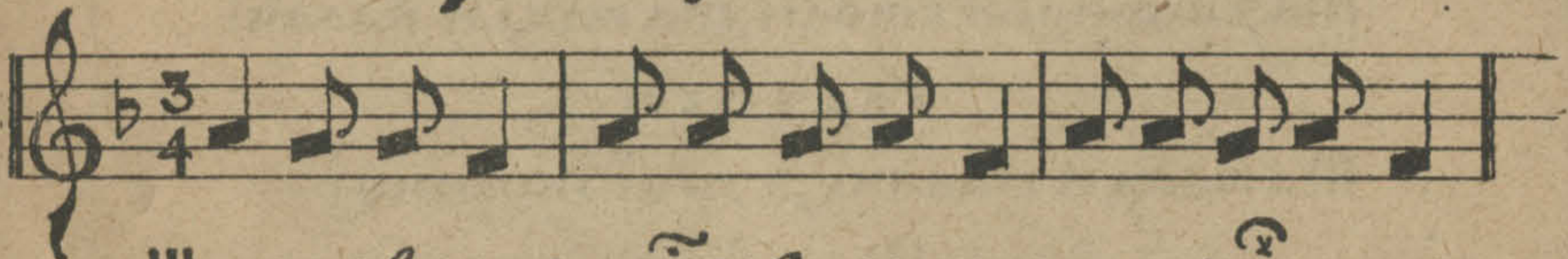
Будай здоров, пане господарю,

Радхися...

І сам із собою, з дітьми і жоною.

Радхися...

ЩЕДРИК

Щедрик-вєдрик, дайте ва-ре-ник, гурдочкѣ кашки,
ко-ли ма-ло, дай .. те са-ла; а я до-не-сѣ,

кѣб-цѣ ков-бас-ки.
дай-те ков-ба-сѣ.

Святий вечір у Христа.

Це був дуже маленький хлопчик; було йому всього років шість а може й менше. Хлопчик той прокинувся уранці в вохкому та холодному підвалі. Зодягнений в якусь лиху одежину, він дріжав з холоду. З рота його здіймалась біла пара, а він сидячи в куточку на скрині, з нудьги випускав ту пару і втішався, дивлячись як вона літає. Йому дуже хотілося їсти. Не раз вже він наближався до лави, де на тонкій, наче млинець, постілі та якомусь клунку під головою замість подушки лежала його недужа мати. Як вона тут опинилась? Мабуть приїхала в Петербург з своїм синком з другого городу та раптом заслабла...

Напитись дістав він десь у сінях, але хліба не знайшов ані крихотки. Разів з десять підходив збудити свою матір, та не міг. Нудно стало йому в темряві: давно вже настав вечір, а світла не світили. Обмацавши лице матері, він здивувався, що вона зовсім не ворухиться і стала така холодна, мов стіна. «Дуже вже тут холодно», подумав він, і постояв трохи, в нестямці забувши свою руку на плечах покійниці. Потім він хукнув на свої пальчики, щоб зогріти їх і, намацавши долі свою шапку, потихеньку, помацки пішов з підвалу. Він би ще раніше пішов, та все боявся тієї здорової собаки, що вила цілий день на східцях біля дверей. Але собаки вже не було, і хлопчик вийшов на вулицю.

Господи що за місто! Ніколи він не бачив нічого такого!

Там, звідки він приїхав, уночі така темрява—одна лихтарня на цілу вулицю. Дерев'яні низенькі будиночки зачиняються віконницями; на вулиці ледве смеркне, то вже нікого не видно, всі зачиняються по хатах—і тільки виють собаки до самого світу. За те там було тепло, затишно і йому давали їсти, а тут—стукіт та гуркіт! Всюди ясно, всюди люде, коні та карети—і мороз, мороз... Змерзла пара йде від змучених коней, з морд, що вогнем дихають; крізь пухкий сніг звенять черкаючись об камінь підкови. Всі так штовхаються... Гохподи, як хочеться їсти, хоч шматочок який—небудь... і так боляче стало враз пальчикам...

І ось знов улиця—ох, яка широченна!.. Оттут-то вже напевно роздушать... Як вони всі кричать, біжать та їдуть! А ясно як, ясно!.. А то що? Ах, яка велика шибкою світлиця, а в стітлиці дерево до стелі: то різдвяна ялинка. А на ній стільки свічечок, стільки золотих папірців та яблuchок. А навкруги тут ляльки, маленькі коники, а по світлиці бігають діти чисто і красно повдягнені, сміються та граються, їдять та п'ють щось. А отся дівчинка почала з хлопчиком танцювати—яка то гарненька дівчинка! От і музика, крізь вікно чути. Дивиться хлопчик, дивиться—ба вже й сміється, а у самого болять вже пальчики і на ніжках, а на руках то зробилися зовсім червоні, вже й не згинаються й ворушити боляче. І враз згадав хлопчик, що в нього так болять пальчики, заплакав тай побіг далі.

І ось знов бачить він крізь другу віконницю світлицю,—і там дерево, а на столах пиріжки усякі: червоні, жовті, і сидять там чотирі багаті пані, а хто прийде, тому вони дають пирогів. А двері відчиняються що хвилини і входять туди з вулиці багато панів. Підкравсь хлопчик, відчинив раптом двері і увійшов. Як же-ж почали на нього кричати, руками махати! Одна пані підбігла хутенько і всунула йому в руки копіечку, яка тут же виприснула у нього з рук

і задзвеніла по східцях: не міг він зігнути своїх червоних пальчиків, щоб удержати її. Пішов хлопчик швидко-швидко, а куди—сам не знає. Хочеться йому знов заплакати, та вже боїться і біжить та на руки хукає. І нудьга бере його, бо зробилося йому так самотно та сумно враз...

Господи! Та що з це знов таке? Стоять люде і дивляться на вікна, а там за шибкою три ляльки маненькі, одягнені в червоні та біленькі спіднички і зовсім—зовсім як живі. Якийсь дідусь сидить і наче виграває на здоровій скрипці, два других, стоять біля його і грають на маленьких скрипочках, хитають голівками, дивляться один на одного, і губи у них ворущаються—говорять, точнісенько говорять, тільки що з за скла не чуть. І подумав спершу хлопчик, що вони живі, як догадався, що то ляльки—засміявся на голос. Ніколи не бачив він таких ляльок, не знав навіть, що бувають такі. І плакати йому хочеться—коли ж так смішно, смішно з ляльок.

А тут враз хтось сіпнув ззаду його за сіряк: здоровий та лихий хлопець стояв побіч і враз зацідив його по голівці, збив шапку, а ззаду штурхнув коліном. Впав хлопчик на землю... Тут закричали, загукали... Зомлів він, далі підвівся та бігти-бігти, і так забіг сам не знає куди, на чужий задвірок і притаївся за дровами: «тут не знайдуть та й темно»,—думалось йому...

Сидить він зігнувся, а сам і дихати не сміє од страху... І вмить, в одну хвилину зробилось йому так добре: ручки та ніжки перестали боліти і зробилось так тепло, мов на печі... От він іздрігнувся... Ба він заснув! Як добре тут спати! «Посидю тут трошки та й піду знов дивитися на ляльки», подумав хлопчик і усміхнувся, згадавши про їх: «точнісенько живі»... І от почулось йому, що над ним мама його заспівала пісню. «Мамо! Я сплю! Як тут добре спати!».

—Ходи до мене на Святий вечір, дитино!—прошепотів над ним тихий голос.

Він подумав, що то його мати, але ні, не вона. Хто його покликав,—він не бачить, але хтось схилився над ним і обіймав його в темряві, а він простягнув руки до Нього і... вмить—ох як ясно! Ох яка ялинка!. Він і не бачив ще таких дерев. Де се він тепер? Все блищить, все сяє, а навкруги все ляльки, ляльки... Але ні, то все хлопчики та дівчатка, тільки такі ясні та гарні... Всі вони крутяться коло нього, літають, всі вони цілують його, беруть і несуть за собою, та й сам він летить і бачить—дивиться його мама і всміхається до нього так радісно.

—Мамо, мамо! Ах, як тут добре, мамо!—кричить їй хлопчик, і знов, і знов цілується з дітьми. І бажається йому розказати їм мерщій про тих ляльок за склом.—«Хто ви, хлопчики? хто ви, дівчатка?»—питається він, сміючись та кохаючи їх.

—То Христова Різдвяна ялинка,—відповідають вони йому.—У Христа що року в сей день ялинка для маленьких діточок, котрі на землі не мають ялинок.

І довідався він, що ті хлопчики та дівчатка всі були такі ж діти як він, та одні замерзли ще в своїх колисках в холодній хаті, другі померли так, треті сконали на висхлих грудях матері в голодний рік, четверті задушились від смороду хатнього—і всі вони тепер тут, всі вони тепер як янголи, всі у Христа, а Він сам серед них, і простягає до їх руки, і благословляє їх та їх матінок... А матінки дітей тих стоять осторонь та плачуть: кожна пізнає свого хлопчика або дівчинку, а вони підлітають до них і цілують їх, витирають їм сльози своїми рученятками і благають не плакати, бо їм тут так добре, так добре...

Вранці знайшли сторожі за дровами маленький трупик змерзлого хлопчика... Знайшли й його маму...

Святе різдво.

(волядка).

Ой зіронька зійшла стала,
Аж бо на весь світ просяла.
Милий Боже! Тобі Слава!
Скрізь по світу хвала, хвала.
Стала в небі запалала,
Як би райська злата брама. *)
Милий Боже! Тобі Слава!
Скрізь по світу хвала, хвала.
В Віфліємі, з Божій волі
Породилось дитя долі.
Милий Боже! Тобі Слава!
Скрізь по світу хвала, хвала.
Позліталися янголи
І скупчилися коло стоні.
Милий Боже! Тобі Слава!
Скрізь по світу хвала, хвала.
Вітаючи дивували
І на весь світ проспівали.
Милий Боже! Тобі Слава!
Скрізь по світу хвала, хвала.
Святе співе розтиналось
Серце Ірода злякалось.
Милий Боже! Тобі Слава!
Скрізь по світу хвала, хвала.
Звіле **) дав він діти бити,
Сподівавсь Христа згубити.
Милий Боже! Тобі Слава!
Скрізь по світу хвала, хвала.
Божа неня про те знала,
В Назарет помандрувала.
Милий Боже! Тобі Слава!
Скрізь по світу хвала, хвала.

*) Брама—ворота. **) Звіле—постанова, од слова звеліти.

Колядка.

З далекого сходу
Йшло троє царів;
Ім промінь від зірки
Із неба світив.

І тихо та зірка
По небу пливла,
Поки аж до міста
Святого вела.

Потім вона стала
І світом ясним
На станю убогу
Показує їм.

І в станю—храмину
Царі увійшли,
Дитя передвічне
У яслах найшли.

В ту пору із неба
Веселі й гучні
Святих херувимів
Летіли пісні.

Летіли й казали,
Щоб мир звеселивсь,
Бо здійлось диво—
Христос народивсь.

Святий вечір!

Я. Щоголів.

Колядка.

Рано ж тії півні
В ятці заспівали;
До нашого пана
Гості наїзджали.

Святий вечір!

У нашого пана
Великі кімнати;
Є де походити:
Є де погуляти.

Святий вечір!

А ще ж наша пані
Ніченьку не спала;
Вина готувала,
Страву припасала

Святий вечір!

Хай же там гуляють,
А нам на крилечко
Вишлють з челядинцем
Та по пиріжечку.

Святий вечір!

Я. Щоголів.

Н Я Н Я.

В темний вечір зім холодних,
В парту кинувши книжки,
Ми збірались коло грубки
Слухать няніни казки.
На дворі, було, хуртеча
Та метелиця мете,
За ворітьми коло вікон
Сніг горбами наросте;
По задвірках круте вітер,
Аж віконниці риплять;
А у нас у грубці дрова
І палають, і тріщать.
От ми й кинемось на шию,
Нашій няні, щоб вона,
Няня мила та хороша,
Росказала нам, що зна.
Про Івашечка, про відьму,
І про пекло, і про рай...
І почне писати казка,
Тільки слухай—не зивай.

Я. Щоголів.

Захистя.

На дворі мете хуртеча,
Ліпе сніг в вікно;
В нашій горниці *) захистній
Вистигло давно.

Я посипав в клітку сімья,
Воду наливав,
Але змерз маленький чижик
І співать не став.

«Дай-лиш, хлопче, оберемок
Дров, або хоч два!
Хай нам горницю потроху
Грубка нагріва».

І внесло хлопья моторне
Хмизу та скіпок;
От взяли ми й затопили
Теплий коминок.

Бачу—поломья палає
І тріщать дрова;
Чую—горницю веселу
Грубка нагріва.

Самовар мій невеличкий
Парувать почав;
Стрепенувсь маленький чижик
І співати став.

Я. Щоголів.

*) Горниця—кімната.

Вечір.

Вечоріє і темніє,
По землі лягає мла,
І не зійде срібний місяць:
Хмара небо затягла.
Хукни ти, моя дружино,
У віконечко на скло,
Подивись, як замітає
Сніг і церкву, і село.
Він подме й на нашу хату,
І по стрісі до країв
І широких, і високих
Понамітує горбів.
Стане холодно на дворі,
І біда тому, кого
Хуртовина в чистім полі
Та настигне одного.
Тільки ти, моя голубко,
Не журись, що зайде ніч:
Я внесу соломи й хмизу,
Затоплю у хаті піч.
Затріщить сира ліщина,
Разгориться, запала, —
І нехай тоді на дворі
Свище вітер, пада мла.

Я. Щоголів.

У снігу.

Була зима люта. Морози тріщали великі, сніги лежали глибокі. Сонце не надовго з'являлося на небі і знову зникало.

Одного дня воно не довго посвітило на небі і зайшло. Почало смеркатися, а потім і ніч прийшла.

Теї ночі степом їхав чоловік Юхим Гризенко. Юхим був на базарі, але дуже припізнівся. Усі його товариші, що приїхали з ним з одного села, вже пороз'їздилися. Він сам смерком виїхав з міста. Спершу, поки видно було, він їхав шляхом. Але де-далі темнішало та темнішало. Білий сніг спершу виблискував у темряві, але потім і він стемнів. Тоді Юхим зовсім загубив шлях. Йому треба було звертати на поворотку, і він звернув не туди, куди треба. Він помітив це не скоро і зупинився.

Він подумав: «Я звернув раніш, ніж треба, але вертатися назад—буде далеко». Поверну я тепер праворуч, перестріну свою поворотку і тоді вже поїду, як треба».

Юхим звернув і поїхав просто степом. Поганенька конячка зовсім змучилася і ледве тягла сани. Щоб їй легше було, Юхим зліз з саней і пішов коло них. Сани їхали як човен по хвилі. Де був м'якший сніг або яр, там вони грузли, а де твердіший—ішли горою, і так вони все то пірнали, то знову виринали. Юхим груз у сніг часом по пояс, але все йшов, держачись за сани.

Він думав: «Аби тільки до поворотки добитися, а там я вже знайду шлях до дому». І він почав думати про те, що було дома. Він знав, що дома його дожидає жінка Горпина з дочкою. Там тепер у грубі топиться, тепло та гарно. Як згадував про се Юхим, то починав ньокати на коняку, щоб вона швидче йшла.

А тим часом небо зовсім облягло білими хмарами і пішов сніг.

«Погано» подумав Юхим і глянув округ себе. Ніч була темна і сніг ішов густо. Він уже забузував усю бороду Юхимові і всього його обліпив білим кожухом. Юхимові ще дужче схотілося до дому. Він крикнув на коняку і сам пішов швидче.

Він ішов довго і важко. Йому не було холодно, бо він утомився і аж душно стало. Але йому спати хотілося, а спати не можна, бо замерзнеш. І він, скільки міг, силкувався йти, хоч і дрімаючи.

Зненацька він почув, що провалюється. Він хотів ухопитися за сани, та коняка поминула його, Юхим провалився увесь. Він чув, як холодний сніг торкнувся йому до обличчя, і потім йому здалося, що наче він тихенько ляга на спину.

«Отъ гарно», подумав Юхим, засипаючи. А кінь пішов далі сам. Він ішов, часом спинявся і стояв, щоб одпочити, а потім знову йшов. Він нашорошував вуха і прислухався, шукаючи шляху до дому. Так він ішов усю ніч, а вранці виїхав просто на своє село.

Юхимова жінка Горпина побачила, що сани уїздять у двір, а на них ніхто не сидить. Вона подумала: «Де ж це Юхим? Чи не спить на санях? Вибігли з хати. На санях нікого не було. Спершу Горпина ніяк не могла зрозуміти, що це. Але потім зрозуміла, упала на сани і заголосила.

Сусіди почули плач і збіглися в двір. Усі побачили, що Юхима нема. Старшина зараз звелів їхати шукати. Сусідки розважали Горпину, та вона їх не слухала і все билася об санки головою і казала, голосючи: «На що ж ти мене покинув? Що ж я в світі робитиму без тебе?» Прийшла Горпинина мати, узяла її і одвела в хату. Люде поїхали в степ шукати Юхима.

Шукати було погано. Зараз за селом ще знать було слід від саней Юхимових, але далі в степ цей слід зникав, бо його засипало снігом. Люде їздили туди й сюди по степу, шукали два дні і нічого не могли знайти. Другого дня увечері вони потомлені верталися додому. За ними бігла собака та нюшила в повітрі носом. Коли це собака стала на одному місці і почала гребти ногами сніг і гарчати. Вона гарчала спершу тихо, а як побачила, що люде вже одіхали далеченько, загавкала вже голосно. Люде все їхали. Собака сіла на тому місці на задні лапи й завила. Тоді вони зупинилися і забалакали: «Чого вона виє? Що там таке? Чи не Юхим під снігом?»

Вернулися, підіхали до собаки. Вона сиділа над діркою в снігу, а з дірки йшла пара. Люде скрикнули: «Стривайте! Тут щось є».

Вони повставали з саней, узяли лопати і почали откидати сніг. Откинувши на аршин у глиб, вони побачили мов печерю в снігу, а в тій печері Юхима.

Один парубок поліз у яму, щоб витягти мертвого, узявся за його і скрикнув: «Та він теплий, живий, — він спить!»

— А ну, тягни його сюди!

Парубок підняв Юхима і подав його людам. Ті витягли його. Він справді тільки спав, але спав так, що нічого не чув, що з ним робили. Положили на сани і повезли додому.

Юхим полежав у снігу аж двоє суток. Мороз був великий, а він не замерз. Він не замерз тим, що круг його був сніг. Сніг зробив те, що йому було тепло. У людини виходить тепло з тіла. Як що те тепло держиться коло людського тіла, то людина не може замерзнути. А як що те тепло відлітатиме від людського тіла геть, то людина замерзне.

На те ото ми й одягаємо свитки або кожухи, щоб вони не пускали тепла од нашого тіла. Тепло виходить з тіла, а кожух не дає йому розлітатися. Тепло застається коло нашого тіла і гріє його. Кожух не гріє, а тільки не пускає тепла розлітатися геть од нас.

Сніг Юхимові був за кожуха. і Юхим не змерз. Його привезено додому і він спершу слабий був, але потім одужав.

Б. Грінченко.

Під снігом.

Віє метелиця,
Крутиться-мелеться,
Котиться полем у млі;
Килимом-хутрою падає, стелеться
Сніг по замерзлій землі...
Квіти торішні
Зернятка ніжні
Сипали там в-осени...
То-ж їх заховують килими сніжні,
Щоб не померзли вони.

Щедрівки.

Ой, сивая та і зозулечка...
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоровья!
Усі сади та і облітала,
А в одному та і не бувала...
А в тім саду три тереми: *)
У першому красне сонце,
У другому ясен місяць,
А в третьому дрібні зірки...
Ясен місяць—пан господарь;
Красне сонце—жона його,
Дрібні зірки—його дітки...

Ой, у полі при дорозі...
Щедрий вечір, добрий вечір!
Там Василько сіно косить,
Сіно косить, коню носить:
«Ой пий, коню, ой їж, коню.
Буде тобі три дорозі:
Що першая до батечка,
А другая до матінки,
А третя—до дівчини.
До батечка—по шапочку,
До матінки—по сорочку,
До дівчини—по хусточку»...
Щедрий вечір, добрий вечір!

*) Хати, будинки.

На Св. Василя.

ЗАСІВКА.

Ходе Ілля
На Василя
Носе пугу *)
Житяную;
Куди махне
Жито росте.
Божа Мати
Жито жала,
Хліб робила
Всім ділила.
Роди ж, Боже,
Жито, цшеницю
І всяку пашницю
Добрим людям
На вживицю!
Вітаємо вас,
Панове, в час:
З святи — днем
З Василем
Та з новим роком
Поздоров Боже вас!

*) Пуга — кнут.

НОВИ ПІД СЯМІ

Но·ва ра·да ста·ла, я·ка не вх·ва·ла:

зві·зда яс·на над бер·те·пом світло возсі·я·ла.

2. Де Христос родився
 Бог воплотився
 Як чоловік, пеленами
 Убого вповився.

3. Пастушки з ягнятком
 Перед тим дитятком
 На колінця упадають
 Бога прославляють.

4. В Давидовім домі
 Вигравають йому;
 На всі струни ударяють
 Бога вихваляють.

5. Просим тебе, Царю,
 Небесний Благородю!
 Даруй літа щасливії
 Сьому господарю!

6. Сьому господарю
 Й його господині, —
 Даруй літа щасливії
 Усенькій родині!

7. Не так господарю
 От як його дітям —
 Даруй літа щасливії
 Однині до віку!

ЩЕДРИКІЯ

Ой сів Христос та ве-че-ря-ти Щедрий ве-чір,

добрий ве-чір. Прийш-до-го Бо-жа-я Ма-ти

Щедрий ве-чір.

3. Ой дай, Сину, ключі золоті:
Щедрий вечір!..

4. Одімкнути рай і пекло;
Щедрий вечір!..

5. Випустити грішніі душі.
Щедрий вечір!..

6. Мілби не випустити однієї душі:
Щедрий вечір!..

7. Що отця й матір та налаяла,
Щедрий вечір!..

8. Не налаяла, а подумала.
Щедрий вечір!..

Сватання Мороза.

(ЗІМНЯ КАЗКА).

Сидів старий рік у хаті, дочка на ослоні.
— Дивись, дивись, мій батеньку, які гарні коні!
Білі хвости, білі гриви вітер розвіває,
А дід сивий із саночок білих вилізає.
Злякалася менша дочка, та з хати в комору,
А друга з переляку, полізла нагору,
А третя сховалася на пічці в куточок;
Звернулася, мов кішечка, в маленький клубочок.
Четвертая вже на дворі коней випрягає,
Старий батько із Морозом сидить, розмовляє.
— Ой, не стану я, Морозе, даремно брехати,
Бо я старий, мені треба скоро помирати.
Може тобі оця дочка підійде під ласку:
Вона має черевички й зелену запаску.
Вона ходить із заступом, городи копає;
Та насіннячко з торбинки у землю шпурляє.
Соловейки свої пісні для неї співають,
Усі пташки із-за моря тоді прилітають.
Як заплаче-сльози льються.—Усе зеленіє.
А як гляне—ясне сонце і теє радіє.
— Бодай тобі з дівчиною! Щоб вона пропала!

Уся вона в зеленому—міні нудно стало.
Як побачу твою дочку, хоч і серед ночі,
То так мені стане сумно, що заплющу очі.
— Постій, постій, Морозеньку, куди ж ти тікаєш?
Є у мене ще три дочки, може закохаєш?
— Оце в мене друга дочка—має довгі коси,
Тільки одно не до ладу—що-дня ноги босі.
— То нічого, я їй справлю гарні черевички,
Сказав Мороз,—а ще скажіть, які її звички?
— Вона любить жито жати, по воду ходити.
Та на голову чепляти запашні квіти;
Вона зроду не надіне чоботи й онучки,
Та од праці порепались її трохи пучки.
А личенько загоріле, повне, як калина,
Вона дуже працьовита і гарна дівчина,
Погляд палкий, очі темні, брови на шнурочку.
— Ой, не хочу я сватати і цю вашу дочку:
Палкі очі не годяться сивому, старому;
Нехай вона достається хлопцю молодому.
— Третя дочка, мов сонечко, ще й жовта спідниця;
Сама гладка та здорова—любо подивиться.
Вона в полі колосочки серпом дожинає,
Або груші та яблучка на зіму ховає,
Працьовита господиня буде у господі.
— Ой, не кажи більш нічого! Годі тобі, годі!
У моєму господарстві нічого ховати,
Твоя дочка працьовита буде сумувати,

Тоді її псвне личко швидко помарніє,
А серп гострий лежатиме—увесь почорніє,
Бо на моїх нивах білих нема й колосочка...
Не годиться, не годиться, мені твоя дочка.
— От у мене четвертая, нічого казати,
Любить вона постіль білу, та довгенько спати;
Має вона і чоботи, й білу кожушанку,
Пряде вовну та ще шиє—схожа на панянку.
А як почне сваритися, та вередувати,
То всі сестри з переляку тікають із хати.
Старий Мороз аж регоче, та рипить зубами,
Підстрибує на ослоні, махає руками.
— Оця буде моя жінка, оцю закохаю!
Тепер же я на весілля до себе прохаю.

* * *

Білі коні, як соколи, з вітром полетіли;
Старий Мороз з дівчиною обнявшись сиділи.
— Ой, потонуть наші коні! Дивись, яка річка!
— Не журися, дівчинонько, вона невеличка.
Мороз хукнув на ту річку—зараз вода стала.
Дівчинонька білолиця плакати перестала.
— Ото, дивись, мій будинок проти сонця сяє.
Мороз, коней та й спинивши, челядок скликає.

Весілля Мороза.

От сорски білобокi коровай вбiрають,
А галочки-мiщаночки пiснi все спiвають;
Вiтер свистить у дудочку, а ворона кряче,
Молодая веселая: смiється, не плаче;
Сидить, хрумтить сусулички, iз льоду горiшки.
Снiгiрчики, чечiточка прискакали пiшки;
Горобчики-молодчики з ними танцювали,
А лисички, та зайчики гостей частували;
Там пампушки, як подушки, з снiгу усi їли.
Сiрi вовки за столами, мов свати, сидiли,
Та очима, мов свiчима, на зайчат дивились,
А зайчата, мов дiвчата, з хлопцями крутились.
Як узявся Мороз в боки та став танцювати,
То мусили усi гостi з будинку тiкати:
Свистить, рипить, пiдстрибує, аж дуби трiщали!
Отак колись морозове весiлля справляли.

Н. Раманова.

Новий рік.

Настав Новий рік. Грицько удосвіта прокинувся, бо сьогодні він ходитиме з хлопцями по хатах засівать. Ледве він умився, помолився Богу, як почув, що хтось вже стукає у вікно: це хлопці кличуть його, щоб разом іти засівать. З великої нетерплячки він аж не може встояти, поки мати оперізує його та споряжає в дорогу.

«Та постій бо тихо, бо ніяк не зав'яжу пояса!», — каже мати. «Не бійсь, не втечуть!»

Але Грицько, мабуть, не так думав. Ледве почув він, що мати зав'язала йому пояса, він прожогом кинувся у двері на двір, насовуючи по дорозі на голову шапку. Хлопці були вже під вікном і ждали його. Всіх було п'ять. Де хто був в кожусі, де хто — в свиті: Інші запнуті були материними хустками, щоб не померзли вуха.

— «Чого так забарився? Мабуть, заснув?» — спиталися Грицька хлопці.

«Та ні! мати все одягала, насилу вирвався. Всі тут?»

У кожного в руках була торба або рукавиця з пшеницею, просом, горохом, чи якою пашнею.

«Та всі. Пора й засівать».

Почали радитись, звідки почати. Порішили з цього ж кутка і починати. Грицька вибрали головним засівальником. Перша хата була — Корнія Лобенка.

Хлопці увійшли в хату, поздіймали шапки, стали коло порога і понабірала пашні в жмені, ждучи на Грицька, щоб починав.

Грицько поважно стояв попереду і, побачивши, що всі злагодилися посівати почав перший обсівать всіх у хаті, примовляючи: «На щастя, на здоров'я

та на нове літо; роди, Боже, жито, пшеницю і всяку пашницю, добридень, будьте здорові, з новим годом».

«Дай Боже! Спасибі!»—відповіла господиня, даючи Грицькові копійку. «Сядь же у нас та посидь, щоб усе добре у нас сідалося: кури, гуси, качки, рої і старости».

Грицько поважно сів на лаву, хвилину посидів і зараз знову знявся.

«Бувайте здорові!»—гукнули всі посівальники, раптом подаючись всі у двері.

Так обходив Грицько з хлопцями увесь куток, аж поки не задзвонили до церкви. Тоді вони поділилися грішми. Кожному прийшлося по чотирі копійки, ще три копійки зосталося. Порішили на ту решту купити цукерків *) і побігли всі до церкви.

На новий рік.

Сійся, родися, жито пшениця
Й усяка пашниця!
На щастя, на здоровья
На новий рік,
Щоб краще вродило, як торік!
Коноплі під стелю, а льон по коліна
Щоб у вас хрещених голівка не боліла.
Будьте здорові, з новим роком, з Василем!

*) Конфетів.

Зімова ніч.

Ніч ясна, прозора,
Зіроньки тремтять,
Спить земля простора,
І хати всі сплять;
Одіж снігова
Стріхи їх вдягла,
Тиша мовчазная
Сном оповила.
Замкнені ворота,
Сплять собаки злі,
І важка дрімота
Залягла в селі.
А з левад виходить
Тихо вовк старий;
Став .. Очима водить...
Огляда двори.
Вийшов на дорогу...
Сів, як пень сидить...
Переставив ногу,
На село глядить.
Що то він гадає
І чого трива,
Що то наглядає
Сива голова...
Він сидить. І зорі
Блимають, тремтять
В сніговому морі,
І двори всі сплять.
Тиха ніч прозора
• Дише над селом,
Далечінь простора
Спить холодним сном.

М. Чернявський.

О Г Л А В.

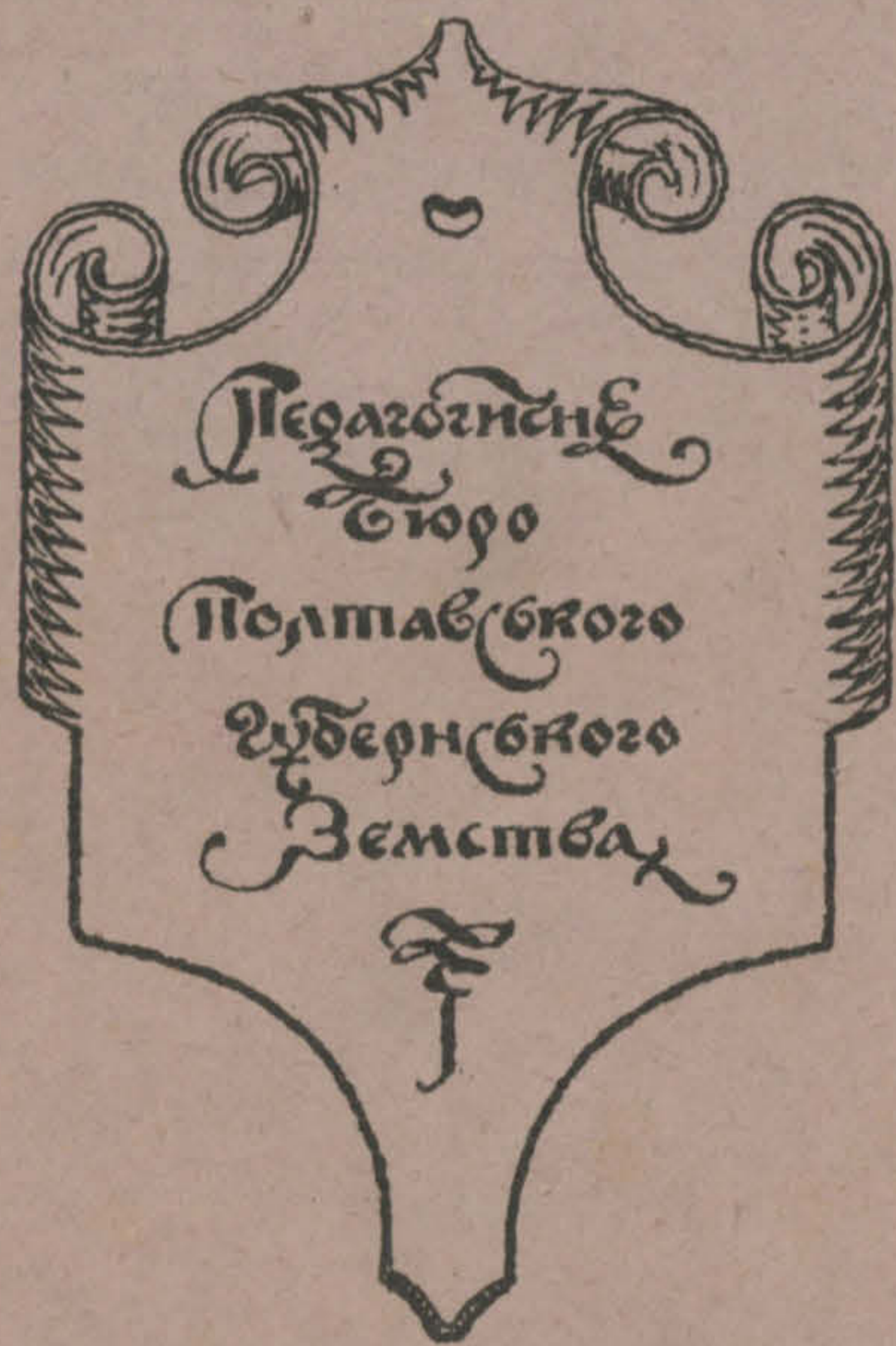
Дітям <i>П. Граба</i>	3
Перший сніг <i>І. Манжури</i>	4
Іней <i>В. Щурата</i>	5
Перший сніг <i>О. Пчілки</i>	6
Зімній ранок <i>Я. Щоголева</i>	7
Зіма <i>О. Кониського</i>	8
Хлопчик у Христа (з книжки «Про Сиріт»)	9
Святе Різдво	13
Колядка <i>Я. Щоголева</i>	14
Колядка <i>Я. Щоголева</i>	15
Няня <i>Я. Щоголева</i>	16
Захистя <i>Я. Щоголева</i>	17
Вечір <i>Я. Щоголева</i>	18
У снігу <i>Б. Грінченка</i>	19
Під снігом <i>Г. Чупринки</i>	22
Щедрівки	23
На Св. Василя	24
Сватання Мороза	25
Весілля Мороза <i>Н. Романова</i>	28
Новий рік	29
На новий рік.	30
Зімова ніч <i>М. Чернявського</i>	31

До Великодних свят вийде збірничок оповіданнів і віршів з нотами під назвою «Проліски».

До Зелених Святків буде видано «Клечанне», а на Спасівку та Покрову «Жовте листя».

Республіканський
педагогічний музей
ОСНОВНИЙ ФОНД № 33586
1942-Рк^у

24

Педагогичне
Бюро
Полтавського
Губернського
Земства

Рокъ Тогого 1917
у Полтаві.

А. Воцула

Лит. 7-го Друк. Спаса